Якушев Олександр Володимирович
викладач кафедри менеджменту та
бізнес-адміністрування ЧДТУ, aleksandro@i.ua

ВИЗНАЧЕННЯ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ ОСНОВНИХ ВИДІВ КЛАСТЕРІВ

Якушев Александр
ОПРЕДЕЛЕНИЕ И КЛАССИФИКАЦИЯ ОСНОВНЫХ ВИДОВ КЛАСТЕРОВ

Yakushev Oleksandr
DEFINITION AND CLASSIFICATION OF KEY CLUSTERS

Вибір євроінтеграційного вектору розвитку України заснований на прагненні досягнення вищих стандартів якості життя її населення та забезпеченні достатнього рівня конкурентоспроможності її економіки на національному та міжнародному рівнях. Практичне втілення у життя означеної мети може бути реалізованим виключно завдяки комплексній результативній взаємодії трьох основних соціальних інститутів – держави, освіти та виробництва. Поява кластерів в Україні, на відміну від країн з ринковою економікою, зумовлена галузевим розподілом згідно планової економіки колишнього СРСР і пояснюється прагненням України відповідати сучасним критеріям розвитку економічних систем, забезпечити яку й покликані кластерні форми. Науковці різних кран світу виділяють інноваційні, промислові, туристичні, транскордонні, наукомісткі, освітні та регіональні види кластерів.

М. Портер (M. Porter) у 1990 р. та Е. Бергман, Е. Фезер (E. Bergman, E. Feser) у 1999 р. визначили промислові кластери як ряд галузей, що взаємодіють як покупець-постачальник або постачальник-покупець, а також за допомогою спільних технологій, спільних каналів закупівель або розподілу, спільних трудових об'єднань [1] і як групу комерційних підприємств і некомерційних організацій, для яких членство в групі є важливим елементом підвищення індивідуальної конкурентоспроможності [2].

М. Енрайт (M. Enright) у 1996 р., Е. Бергман, Е. Фезер (E. Bergman, E. Feser) у 1999 р., Організація економічного співробітництва та розвитку (Organisation for economic cooperation and development) у 2002 р. виокремили регіональні кластери: як промислові кластери, в яких фірми-учасниці територіально близькі одна одній [2]; як промислові кластери, які сконцентровані географічно (зазвичай усередині регіону, утворюваного центральною столичною областю), що мають спільний ринок праці й інфраструктуру [2]; відносяться до географічно обмежених концентрацій взаємозв'язаних фірм і можуть використовуватися як ключове слово для раніших концепцій індустріальних районів, спеціалізованих промислових агломерацій і місцевих виробничих систем [3].

Л. Гонтаржевська у 2008 р. визначила вид туристичних кластерів – це система інтенсивної виробничо-технологічної та інформаційної взаємодії туристичних підприємств, постачальників базових і додаткових послуг із приводу створення спільного туристичного продукту [4].

Н. Добрєва у 2013 р. надала трактування виду транскордонних кластерів – це організаційна форма транскордонного співробітництва, в основі якої закладена інтеграція незалежних компаній та асоційованих інституцій, що географічно зосереджені у транскордонному регіоні, спеціалізуються у різних галузях, пов'язані спільними технологіями та навиками і взаємодоповнюють одна одну [5].

О. Скоч у 2007 р. дослідив, що наукомісткі кластери виникли порівняно недавно: об'єднані в них підприємства, як правило, базуються на нових технологіях і знаннях, приносять побічний результат досліджень університетів і науково-дослідних інститутів [6]. Ю. Андреєв у 2007 р. виділив поняття галузевих кластерів – структура незалежних суб'єктів з функціональними зв'язками на рівні галузі [7].

Дж. Сіммі, Дж. Сеннетт (J. Simmie, J. Sennett) у 1999 р. та А. Бутенко, Є. Лазарєва у 2009 р. визначили інноваційні кластери: велика кількість пов'язаних індустріальних і/або

сервісних компаній з високим рівнем співпраці (зазвичай через ланцюг постачань), що функціонують в однакових ринкових умовах [2]; як підсистема регіональної інноваційної системи – це: сукупність компонентів кластера, які мають власну структуру: суб'єкти розробки і пропозицій наукових ідей, проектів, науково-технічної продукції, продуктів; суб'єкти реалізації наукових ідей, науково-технічної продукції, інноваційних проектів; функціональні підсистеми інноваційної інфраструктури: фінансова, інформаційна, експертизи, маркетингова, логістична, ін. [8].

Г. Грекова й О. Фіхтнер у 2010 р. назвали освітні кластери, де структуроутворюючими в об'єднаннях виступають освітні заклади різного рівня, які заключають угоди з базовими підприємствами регіону на підготовку спеціалістів визначеного рівня та проведення науково-дослідних і дослідно-конструкторських розробок (НДДКР) [9].

Наведена систематизація підходів до визначення видів кластерів включає специфічні особливості щодо організації та функціонування, об'єднує ресурсну базу, інфраструктуру, ринок праці та логістику (промисловий кластер) та наукове забезпечення, технології, виробництво і маркетинг (інноваційний кластер). Специфіка інноваційного кластеру полягає у зв'язках з державною інноваційною системою, де задіяні учасники об'єднання і пропозиції їх наукових ідей, проектів, продукції, продуктів і суб'єкти реалізації наукових ідей, науково-технічної продукції, інноваційних проектів, що здійснюють свої функції у підсистемах інноваційної інфраструктури.

Аналіз наявних підходів, що застосовуються науковцями світу до конкретизації сутності поняття «кластер» дозволило зробити висновки про те, що здебільшого трактування здійснюється на базі визначення М. Портера, здійсненого ним у 1990 р., із висвітленням окремих аспектів, що мали першочергове значення у різних дослідженнях. Більшість науковців розділяють загальну думку щодо ролі кластера у перспективному розвитку регіональної економіки як потужного конкурентоспроможного інструменту, з метою підвищення ефективності діяльності як окремих учасників економічних відносин, так і загалом економічної системи.

Список використаних джерел

1. *M. Porter*. On competition. Harvard Business School Press, 1998, p. 197.

2. *Андрусів У.Я.* Поняття «кластер» та його різноманітність трактування у працях зарубіжних вчених. – [Електр. ресурс] – Режим доступу: http://www.confcontact.com/20111222/5_andrusiv.php.

3. Innovation and clusters. Organisation for economic cooperation and development. East west clusters conference 28-31 october 2002. – [Electronic resource]. – Access to content: https://www.oecd.org/-cfe/leed/2398577.pdf.

4. *Гонтаржевська Л.Г.* Ринок туристичних послуг в Україні: навч. пос. / Л.Г. Гонтаржевська. – Донецьк: Східний видавничий дім, 2008. – С. 45.

5. *Добрєва Н.* Основні напрями розвитку транскордонних кластерів в Україні / Н. Добрєва // Ефективність державного управління. – 2013. – Вип. 34. – С. 246.

6. *Александр Скоч*. Международный опыт формирования кластеров. [Електр. ресурс] – Режим доступа: http://www.intelros.ru/readroom/cosmopolis/02/352-aleksandr_skoch_mezhdunarodnyjj_opyt_-formirovanija_klasterov.html.

7. *Андреев Ю. А*. Эффективность кластеров в развитии экономики региона / Ю.А.Андреев // Современные аспекты экономики. – 2007. – № 20 (113). – С. 82–85.

8. *Бутенко А. І.* Феномен кластера у формуванні інноваційної моделі економіки регіону / А. І. Бутенко, Є. В. Лазарєва // Інвестиції: практика та досвід. – 2009. – №2. – С. 26.

9. *Грекова Г.И.* Сетевые механизмы интеграции России в европейское образовательное пространство / Г.И. Грекова, О.А. Фихтнер // Вестник Челябинского государственного университета. Экономика. – 2010. – № 26 (207). – Выпуск 28. – С. 11–17.